

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-36>

УДК 657.1:004.4

JEL Classification: M41, M42, O33

ГЕВЛИЧ Лариса

Донецький національний університет імені Василя Стуса

<https://orcid.org/0000-0002-2825-1528>

e-mail: hevlich.hll@donnu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ОБЛІКУ ТА АУДИТІ: ВИКЛИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ З МСФЗ ТА МСА

У статті обґрунтовано підхід до використання інструментів штучного інтелекту в бухгалтерському обліку та аудиті з урахуванням вимог МСФЗ і МСА. Проаналізовано основні технології ШІ – машинне навчання, обробку природної мови, експертні системи та роботизацію облікових процесів – та напрями їх застосування в обліку та аудиті. Висвітлено виклики впровадження ШІ в Україні, зокрема нормативні, методологічні, етичні та технічні, а також роль державних і професійних органів у забезпеченні гармонізації практики з міжнародними стандартами. Запропоновано стратегії інтеграції ШІ в облікову та аудиторську діяльність, що поєднують технологічні можливості з професійним судженням фахівців, підвищуючи точність, ефективність і довіру до фінансової інформації.

Ключові слова: штучний інтелект, бухгалтерський облік, аудит, МСФЗ, МСА, гармонізація.

HEVLYCH Larysa

Vasyl' Stus Donetsk National University

USING AI IN ACCOUNTING AND AUDITING: CHALLENGES OF HARMONIZATION WITH IFRS AND ISA

The article examines the integration of artificial intelligence (AI) tools in accounting and auditing, highlighting both opportunities and challenges for aligning their application with International Financial Reporting Standards (IFRS) and International Standards on Auditing (ISA). AI in accounting is conceptualized as a set of methods capable of processing large volumes of data, identifying patterns, and generating forecasts to support managerial, accounting, and audit decisions. The study identifies the most widely used technologies, including machine learning, natural language processing, expert systems, and robotic process automation (RPA) with AI elements, and analyzes their practical applications in financial reporting, risk assessment, anomaly detection, and audit evidence collection. Particular attention is given to the challenges associated with AI implementation, including methodological risks, preservation of professional judgment, regulatory gaps, ethical considerations, and technical limitations. The article emphasizes the need for a systematic approach to AI adoption, integrating technological capabilities with compliance to IFRS and ISA, internal corporate policies, and auditor and accountant competencies. The Ukrainian experience is discussed, noting gradual adoption, existing regulatory and methodological constraints, and the importance of harmonization with international practices. Based on a TOWS analysis, strategic recommendations for leveraging AI in audit are proposed, while the roles of state authorities, professional organizations, and international bodies are outlined for standardization, methodological guidance, and competence development. The study concludes that AI serves as a decision-support tool, enhancing efficiency, accuracy, and data analysis capabilities while preserving the essential role of professional judgment in accounting and auditing.

Keywords: artificial intelligence, accounting, audit, IFRS, ISA, harmonization.

Стаття надійшла до редакції / Received 29.12.2025

Прийнята до друку / Accepted 20.01.2026

Опубліковано / Published 29.01.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Гевлич Лариса

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Активне впровадження технологій штучного інтелекту в облікову та аудиторську діяльність є важливою складовою цифрової трансформації. Водночас застосування ШІ змінює традиційні підходи до формування та перевірки звітності, що зумовлює необхідність його узгодження з вимогами міжнародних стандартів. Обмежена прозорість алгоритмів, ризики зниження ролі професійного судження та відсутність чітких нормативів актуалізують дослідження викликів гармонізації використання штучного інтелекту з МСФЗ та МСА.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У вітчизняних наукових дослідженнях проблематика використання ШІ в обліку та аудиті розглядається переважно в контексті цифрової трансформації економіки. У працях Т. Гнатьової, А. Яковенка та співавторів [1-2] послідовно розкрито можливості застосування ШІ для автоматизації обліку, підтримки управлінських рішень, аналізу фінансових даних. Окремі аспекти застосування ШІ в управлінському обліку досліджено Н. Хочою, З. Тенюх та У. Пелех [3], які акцентують на аналітичному та прогностичному потенціалі інтелектуальних систем, тоді як Н. Приймак [4] розглядає вплив ШІ на адаптацію обліку та аудиту до умов цифрової економіки.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Водночас залишається недостатньо опрацьованим питання системного узгодження результатів, сформованих із використанням ІІІ, з принципами та вимогами МСФЗ і МСА. В Україні ця проблема ускладнюється відсутністю широкої практики та методичних рекомендацій відповідального використання ІІІ.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою роботи є ідентифікація викликів застосування ІІІ в обліковій та аудиторській діяльності та розроблення підходів до його гармонізації з вимогами МСФЗ і МСА в контексті української практики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Штучний інтелект в обліку може розглядатися як комплекс методів, здатних аналізувати великі обсяги даних, виявляти закономірності та робити прогнози, що використовуються для підтримки управлінських, бухгалтерських та аудиторських рішень. Наразі у сфері обліку та аудиту найбільш поширені такі технології [5]:

1) машинне навчання (Machine Learning, ML) як алгоритми, здатні самостійно виявляти закономірності у великих масивах даних, прогнозувати фінансові показники та автоматично класифікувати операції;

2) обробка природної мови (Natural Language Processing, NLP), що дозволяє аналізувати текстові документи, договори, електронну кореспонденцію та звітність, автоматично формувати банк необхідної інформації для обліку та аудиту;

3) експертні системи, які моделюють рішення досвідченого бухгалтера чи аудитора на основі заданих правил, допомагаючи у виборі правильних облікових процедур або оцінці ризиків;

4) роботизація облікових процесів (Robotic Process Automation, RPA з елементами ІІІ), що автоматизує рутинні операції, такі як введення даних, перевірка документів, підготовка звітів, зменшуючи час обробки і ймовірність людських помилок.

Напрями їх використання в обліку та аудиті сфері представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Напрями застосування ІІІ в обліку і аудиті

Технологія ІІІ	Використання в обліку	Використання в аудиті
Машинне навчання	Прогнозування фінансових показників; автоматична класифікація операцій; виявлення аномалій у облікових записах	Ідентифікація ризиків суттєвого викривлення; виявлення аномальних чи шахрайських операцій; аналіз трендів і закономірностей у транзакціях
Обробка природної мови	Автоматичне витягування даних з договорів та накладних; аналіз текстових документів для формування звітності	Аналіз контрактів, листування та супровідної документації; пошук підозрілих чи нетипових операцій у текстових записах
Експертні системи	Підтримка прийняття облікових рішень на основі правил; вибір методів оцінки активів і зобов'язань	Моделювання рішень аудитора для планування перевірки; підбір аудиторських процедур залежно від ризиків
Роботизація облікових процесів	Автоматизація введення та перевірки даних; підготовка звітів і бухгалтерських реєстрів; контроль виконання стандартних процедур	Автоматизоване збирання та систематизація аудиторських доказів; перевірка відповідності транзакцій правилам і політикам компанії; скорочення рутинних процедур у аудиті

Авторська розробка

Разом з тим застосування ІІІ в обліку та аудиті не лише підвищує ефективність і точність фінансової інформації, а й створює нові виклики, зокрема:

- методологічні труднощі забезпечення прозорості алгоритмів, пояснюваності рішень та їх відповідності МСФЗ і МСА;
- необхідність збереження ролі бухгалтера та аудитора у прийнятті рішень, оскільки алгоритми не можуть замінити професійне судження;
- відсутність чітких нормативних вимог застосування ІІІ, захисту даних та аудиту алгоритмів;
- ризик упередженості алгоритмів, недостатньої прозорості для користувачів фінансової звітності та зниження довіри до облікової інформації;
- потребу у високій якості даних, інтеграції різнорідних систем та забезпеченні безперебійної роботи ІІІ у реальних умовах різних підприємств.

Ці виклики підкреслюють, що впровадження ІІІ в обліку та аудиті має здійснюватися на основі системного підходу, поєднуючи технологічні можливості з дотриманням міжнародних стандартів і підвищенням компетентності фахівців. При цьому особливо важливо забезпечити гармонізацію використання ІІІ з міжнародними стандартами обліку та аудиту, які є обов'язковими для українських укладачів звітності (визначеної категорії суб'єктів господарювання) та аудиторів, що передбачає:

1) відповідність фінансової звітності МСФЗ, насамперед, принципам достовірного подання, суттєвості, обачності, прозорості при розкритті інформації;

2) дотримання МСА в процесі аудиту – при плануванні і виконанні перевірки, оцінці ризиків суттєвого викривлення, контролі результатів алгоритмів і документуванні отриманих аудиторських доказів;

3) системний підхід при розробці підприємствами (у т.ч. аудиторськими фірмами) внутрішніх політик та процедур застосування ІІІ, визначенні меж автоматизації, поєднанні результатів роботи алгоритмів із професійним судженням фахівців;

4) підвищення компетентності фахівців – бухгалтерів та аудиторів щодо цифрових навичок оцінки та контролю роботи ІІІ, інтерпретації результатів і забезпечення їх відповідності стандартам.

Безумовною потребою при цьому стає перегляд міжнародних стандартів для урегулювання взаємодії фахівців та ІІІ. Для аудиторської діяльності це може стосуватися:

- МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора» – визначення обов'язків аудитора щодо забезпечення належної впевненості, що фінансова звітність не містить суттєвих викривлень, при використанні ІІІ;

- МСА 315 «Ідентифікація та оцінка ризиків» – урахування, що аудитор має оцінювати ризики суттєвого викривлення, зокрема, вплив впроваджених систем ІІІ на формування фінансових даних;

- МСА 330 «Реагування аудитора на оцінені ризики» – зобов'язання аудитора адаптувати процедури для реагування на ризики, зокрема через тестування автоматизованих процесів і оцінку роботи алгоритмів ІІІ;

- МСА 500 «Аудиторські докази» щодо перевірки достовірності результатів алгоритмів при використанні ІІІ та документуванні методології їх роботи.

В Україні впровадження ІІІ наразі відбувається не так інтенсивно, як у розвинених країнах. У вітчизняному професійному середовищі відзначають, що технології ІІІ вже використовуються для автоматизації звітності, аналізу даних і оцінки ризиків, але ключову роль продовжують відігравати професійний досвід і судження фахівців [6]. Основними обмеженнями впровадження ІІІ в Україні експерти називають:

1) недостатність нормативної та методичної бази щодо використання інтелектуальних систем у фінансовому обліку й аудиті, що створює невизначеність щодо правових і професійних норм їх застосування;

2) відсутність спеціальних стандартів чи методичних рекомендацій щодо перевірки та верифікації висновків, отриманих із використанням ІІІ, що може призводити до ризику неправильного тлумачення результатів або застосування алгоритмів без належного професійного контролю.

Натомість у провідних країнах світу великі аудиторські компанії активно впроваджують рішення на основі машинного навчання та інших алгоритмів для аналізу даних і автоматизації перевірок та розробляють внутрішні стандарти і процедури для оцінювання ефективності й ризиків таких рішень. Так, у країнах ЄС та США аудитори використовують алгоритми для суцільного аналізу даних і ризик-орієнтованої перевірки, а регулятори дедалі більше звертають увагу на необхідність стандартизованих підходів до оцінки якості й впливу ІІІ на аудит.

Тож можна стверджувати, що штучний інтелект у сучасному обліку та аудиті не замінює професійне судження, а виступає як потужний інструмент підтримки прийняття рішень. Його використання дозволяє фахівцям ефективніше виконувати складні завдання, обробляючи великі обсяги даних і автоматизуючи рутинні процеси. Водночас остаточне рішення щодо визнання, оцінки та розкриття інформації у фінансовій звітності, а також обґрунтування аудиторських доказів, залишається за професіоналом. Такий підхід забезпечує поєднання переваг ІІІ – швидкості, точності, аналізу великих даних – з критичним мисленням та досвідом бухгалтера або аудитора, зберігаючи відповідність МСФЗ та МСА.

За результатами проведеного TOWS-аналізу використання ІІІ в аудиті (див. табл. 2) можна рекомендувати такі стратегії:

1. SO-стратегія (використання сильних сторін для реалізації можливостей): використовувати ІІІ для автоматизації рутинних процесів і одночасно впроваджувати алгоритми для виявлення шахрайства та оцінки ризиків, спираючись на міжнародний досвід.

2. WO-стратегія (мінімізація слабких сторін за допомогою можливостей): підвищувати компетенції аудиторів у роботі з ІІІ через тренінги та міжнародні програми обміну досвідом; впроваджувати внутрішні стандарти контролю роботи алгоритмів.

3. ST-стратегія (використання сильних сторін для нейтралізації загроз): забезпечити прозорість алгоритмів і документувати результати, щоб мінімізувати ризики викривлення даних і втрати довіри користувачів.

4. WT-стратегія (мінімізація слабких сторін і загроз): розробити внутрішні політики та методичні рекомендації щодо застосування ІІІ в аудиті; інтегрувати системи кібербезпеки та контролю даних, щоб зменшити технологічні та нормативні ризики.

Таблиця 2

TOWS-аналіз використання ШІ в аудиті

Категорія	Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
Сильні сторони (S)	Швидка і точна обробка великих обсягів даних; зменшення людських помилок через автоматизацію рутинних процедур; підтримка професійного судження аудитора (ML, NLP, RPA)	Попит на точну і прозору фінансову інформацію від користувачів; підтримка міжнародних стандартів (МСФЗ, МСА) при належному застосуванні ШІ
Слабкі сторони (W)	Висока вартість впровадження та обслуговування систем; недостатня підготовка аудиторів і бухгалтерів до роботи з ШІ; ризик неправильного тлумачення результатів алгоритмів	Відсутність чітких нормативних документів щодо використання ШІ; ризики кібербезпеки та захисту персональних даних
Можливості (O)	Використання ШІ для ідентифікації шахрайських операцій та аномалій; застосування алгоритмів для прогнозування фінансових ризиків і трендів; вдосконалення внутрішніх процедур контролю та аудиту	Міжнародний досвід інтеграції ШІ у великих аудиторських компаніях; підвищення довіри інвесторів та партнерів до фінансової звітності через використання ШІ
Загрози (T)	Можливість суттєвих викривлень через неправильне застосування алгоритмів без контролю; втрата довіри користувачів через недостатню прозорість рішень ШІ	Відставання нормативного регулювання від змін технологій; підвищення ефективності аудитів і стандартів ринку через поточну інтеграцію ШІ конкурентами

Авторська розробка

Для реалізації вказаних стратегій державні та професійні органи мають працювати комплексно: держава встановлювати рамки і контроль, професійні організації – забезпечувати методичну, освітню та етичну підтримку, а міжнародні федерації – надавати стандартизацію і гармонізацію практики. В Україні це може виглядати так:

- 1) державні органи (Міністерство фінансів України, НБУ, ДПСУ, інш.):
 - розробляють нормативну базу – визначають правила застосування ШІ у фінансовій звітності та аудиті, захист персональних даних, електронний документообіг;
 - організовують контроль і нагляд – перевіряють відповідність фінансової звітності та аудиторських процедур законодавству, включно з використанням автоматизованих систем;
 - організовують підтримку цифровізації – створюють державні ініціативи щодо впровадження ШІ у державні реєстри, електронні звіти, відкриті дані, що забезпечує якісні дані для обліку та аудиту;
 - співпрацюють з міжнародними організаціями в частині узгодження національних нормативних актів з МСФЗ та МСА для гармонізації національної практики з міжнародною;
2. Професійні організації (Аудиторська палата України, ФПБАУ, інш.):
 - розробляють методичні рекомендації – практичні керівництва з інтеграції ШІ у бухгалтерський та аудиторський процес, зокрема щодо оцінки алгоритмів і контролю їх результатів;
 - займаються професійною сертифікацією та навчанням через організацію курсів підвищення кваліфікації, тренінгів з цифрової компетентності та роботи з інтелектуальними системами;
 - розробляють етичні стандарти – встановлюють правила використання ШІ, щоб уникнути упередженості алгоритмів і зберегти професійне судження;
 - підтримують обмін досвідом через залучення міжнародних практик, кейсів та рекомендацій від міжнародних федерацій бухгалтерів (IFAC, ACCA);
3. Міжнародні професійні організації (IFAC, IASB, ІА):
 - формують стандарти МСФЗ і МСА з урахуванням сучасних цифрових технологій та автоматизації;
 - надають рекомендації та розробляють методики – практичні документи для національних органів та професійних асоціацій щодо інтеграції ШІ;
 - підтримують гармонізацію – сприяють приведенню національних стандартів до міжнародних, забезпечуючи можливість порівняльності фінансової звітності та аудиту.

Такий підхід дозволяє поєднати переваги ШІ з професійним судженням аудитора та бухгалтера, водночас мінімізуючи ризики і підтримуючи довіру до фінансової звітності.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ**

За результатами дослідження констатовано:

1. ШІ в обліку та аудиті є потужним інструментом для аналізу великих даних, прогнозування, автоматизації рутинних операцій та підтримки професійного судження аудиторів і бухгалтерів.
2. Використання ШІ створює виклики методологічного, нормативного та етичного характеру, що потребує гармонізації з МСФЗ і МСА та підвищення компетентності фахівців.
3. Ефективна інтеграція ШІ в Україні потребує спільних дій держави, професійних організацій і міжнародних федерацій для стандартизації, контролю, навчання та забезпечення прозорості рішень алгоритмів.

Порівняльний аналіз впровадження ШІ у розвинених країнах та визначення кращих практик для адаптації в Україні буде напрямом подальших досліджень.

Література

1. Гнатєва Т. М., Яковенко А. О., Златова М. Г. Особливості використання штучного інтелекту для потреб бухгалтерського обліку та управління підприємством. *Economic Bulletin of the Black Sea Littoral*. 2024, Issue 5. С. 3-19. <https://doi.org/10.37000/ebbsl.2024.05.01>
2. Яковенко А.О., Гнатєва Т.М., Мельничук В.М. Світові тенденції інтеграції штучного інтелекту в бухгалтерському обліку *Аграрні інновації*. 2024. № 23. С. 221-227. <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.32>
3. Хоча Н. В., Тенюх З. І., Пелех У. В. Технології штучного інтелекту (ШІ) в управлінському обліку. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2023. № 39. С. 12-19. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10033293>
4. Приймак Н. Адаптація обліку та аудиту до викликів цифрової економіки: вплив штучного інтелекту. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 10. С. 500-515. <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-500-515>
5. Hasan A. Artificial Intelligence (AI) in Accounting & Auditing: A Literature Review. *Open Journal of Business and Management*. 2022. № 10. С. 440-465. <https://doi.org/10.4236/ojbm.2022.101026>
6. BDO in Ukraine on Ethics and AI in the Accounting and Auditing. URL: <https://surl.li/alhadu>

References

1. Hnatieva, T. M., Yakovenko, A. O., & Zlatova, M. H. (2024). Osoblyvosti vykorystannia shtuchnoho intelektu dlia potreb bukhgalterskoho obliku ta upravlinnia pidpriemstvom. *Economic Bulletin of the Black Sea Littoral*, (5), 3–19. <https://doi.org/10.37000/ebbsl.2024.05.01> [in Ukrainian].
2. Yakovenko, A. O., Hnatieva, T. M., & Melnychuk, V. M. (2024). Svitovi tendentsii intehratsii shtuchnoho intelektu v bukhgalterskomu obliku. *Ahrarni innovatsii*, (23), 221–227. <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.32> [in Ukrainian].
3. Khocha, N. V., Teniukh, Z. I., & Pelekh, U. V. (2023). Tekhnolohii shtuchnoho intelektu (ShI) v upravlinskomu obliku. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*, (39), 12–19. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10033293> [in Ukrainian].
4. Priymak, N. (2025). Adaptatsiia obliku ta audytu do vyklykiv tsyfrovoyi ekonomiky: vplyv shtuchnoho intelektu. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, (10), 500–515. <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-500-515> [in Ukrainian].
5. Hasan, A. (2022). Artificial intelligence (AI) in accounting & auditing: A literature review. *Open Journal of Business and Management*, 10, 440–465. <https://doi.org/10.4236/ojbm.2022.101026>
6. BDO in Ukraine on Ethics and AI in the Accounting and Auditing. Retrieved from URL: <https://surl.li/alhadu>